INTERDICȚIA INVOCĂRII COMPORTAMENTULUI PROPRIU ILICIT SAU DE REA-CREDINȚĂ

PROHIBITION OF INVOICING OWN ILLEGAL OR BAD-FAITH CONDUCT

Elena ARAPU, ORCID: 0000-0001-8678-291X
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 347.441.6:347.51 e-mail: elenarapu@yahoo.com

Complexitatea principiului fundamental de bună-credință este determinată inclusiv de spectrul larg de manifestări pe care îl prezintă, ce se impun a fi reglementate din necesitatea de a limita căile de sfidare ale acestuia. Una dintre acestea îl reprezintă principiul interdicției invocării comportamentului propriu ilicit sau de rea-credință cunoscut dreptului privat, drept *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, introdus, odată cu modernizarea Codului civil la art.14, în conformitate cu care, pe de o parte, nicio persoană nu poate invoca, la întemeierea pretenţiei sale, fapta ilicită sau de rea-credință care tot ea a săvârşit-o sau la care a participat (art.14 alin.(1) Cod civil), iar pe de altă parte, nicio persoană nu poate obţine un avantaj din comportamentul său ilicit sau de rea-credinţă (art.11 alin.(2) Cod civil). Desigur, această prevedere, în cumul cu alte manifestări ale principiului de bună-credință reglementate de cod, nu fac decât să-i asigure acestuia din urmă, un alt nivel de aplicabilitate. Având în vedere protecția oferită de principiul de bună-credință, în general, desigur tentația justițiabililor de a face apel către el este mare. Cu toate acestea, în particular nu pot fi admise situațiile în care propriul comportament ilicit sau de rea-credință să favorizeze subiecţii de drept, prin obţinerea anumitor avantaje, or este de neconceput ca tocmai fapta ilicită sau cea de rea-credință, care este sancţionată de normele de drept, să stea la baza exercitării unui drept subiectiv civil.

E de remarcat că situațiile practice apărute nu fac decât să justifice necesitatea statuării regulii la nivel de principiu, astfel precum s-a recurs cu ocazia modernizării Codului civil al Republicii Moldova, după modelul [1] art. 1:4 alin.(2) şi (3) Cod civil al Ungariei, art. 1 alin.(4) Cod civil al Federaţiei Ruse, precum şi §6 alin.(2) Cod civil al Cehiei.

Deși, la prima vedere conținutul normei din punct de vedere teoretic nu ridică anumite probleme de interpretare, totuși unele aspecte de ordin practic în mod firesc nu vor întârzia să apară.

Doctrina franceză [2], de altfel ca și cea română și ale altor state din sistemul de drept romano-germanic prezintă pentru adagiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* un istoric condimentat cu multe controverse iscate între susținătorii și adversarii lui, legate de temeiul, domeniul de aplicare și sensului exact al acestuia. Chiar și așa, argumentele invocate în susținerea tezelor invocate oricum au fost inspirate de la rădăcini, desigur din dreptul roman. Se susține [3], că adagiul latin, *Nemo auditur*…(nimeni

nu este ascultat când își prezintă propria-i indecență), exprimat prin regula de natură morală prin care se înțelege că nimănui nu-i este îngăduit să tragă foloase prin invocarea în justiție a propriei imoralități, are la origini acțiunea − *condictio*, pusă la îndemâna persoanei care a executat o obligație a sa în temeiul unei convenții imorale (*condictio abturpen causa*), și care putea cere restituirea prestației, în situația în care reclamantul nu avea cunoștință de caracterul imoral al convenției. Respectiv, acțiunea în repetițiune era admisibilă, doar dacă obligația avea caracter imoral numai în privința pârâtului. În situația, în care ambii, erau vinovați de imoralitate, acțiunea în repetițiune trebuia respinsă în baza adagiului „*in pari causa turpitudinis cessat repetitio*”. După cum se observă, adagiul „*in pari causa turpitudinis cessat repetitio*” nu este decât o formă primitivă a adagiului „*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*”. Treptat, în timp, regula „*in pari causa turpitudinis cessat repetitio*” a prins o nouă formă, în timp ce caracterul său moral s-a conturat mai bine în adagiul „*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*” aplicat astăzi.

Principiul *interdicției invocării comportamentului propriu ilicit sau de rea-credință*, recunoscut și prin așa adagii precum *nullus commodum capere potest de iniuria sua propria* sau *ex iniuria non oritur ius,* în mare parte, își găsește aplicare în raporturile obligaționale, iar în *common law* este cunoscut ca *clean hands theory,* statuat în Principiul nr. I.1.5 al Principiilor TransLex [4]. *Clean hands theory,* presupune că una dintre părți nu poate prevala de faptul că cealaltă parte nu și-a executat o obligație contractuală sau nu a recurs la vreo cale de atac, dacă prima parte a împiedicat-o, printr-un act ilegal, pe cea din urmă să execute obligația [5]. Fiind desprins din principiul general de bună-credință, principiul pornește de la ideea de încredere și cooperare între părțile raportului obligațional, acționarea cu „mâinile curate”, adică cu corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic. Astfel vine în contradicție cu acest principiu, comportamentul lui X care solicită încasarea unor penalități de întârziere în executarea unei lucrări, dacă tot X, fiind obligat prin contract, a tergiversat cu rea-credință punerea la dispoziție a materialelor necesare.

Dincolo de considerațiile doctrinare și teoretice, în mod practic, aplicarea regulii stabilită de principiul *interdicției invocării comportamentului propriu ilicit sau de rea-credință* nu reprezintă nimic altceva decât o veritabilă sancțiune civilă.

Cu toate că dreptul civil este guvernat de legea echilibrului, care prin analogie poate fi asimilat în oarecare măsură legii conservării masei substanței în chimie, totuși în cazul părților vinovate de ilicitatea actului încheiat, li se va refuza apărarea pe cale judiciară a drepturilor lor.

Referințe:

1. http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2017/aprilie/Nota_informativ_proiect_amendare_Cod_civil_xxxxxxx.pdf

2. GUY, L. *La Règle Nemo auditur propriam turpitudinem allegans:* Thèse pour le doctorat, Faculté de droit de l'Université de Bordeaux. Bordeaux: Imprimerie René Samie,1936.
3. POMPIL, D. Aplicații ale răspunderii civile în cazul regulii „Nemo auditur propriam turpitudinem alegans". În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși" din Tîrgu Jiu. Seria „Științe juridice"*, 2010, nr. 1.
4. https://animus.md/adnotari/14/
5. https://www.trans-lex.org/904000/_/no-advantage-in-case-of-own-unlawful-acts/